

Sosiaaliturva uudistuu – mikä muuttuu ?

Valtakunnalliset työpajapäivät
Tampere Areena 22-23.4.2009

Pääsihteeri Lauri Pelkonen, Sata-komitea

Teemat

1. Sata-komitea – mikä ja mitä ?
2. Sosiaaliturvauudistus – haasteet ja tavoitteet
3. Millaisia suunnitelmia 100 –vuotiaalle Suomelle – erityisesti osatyökykyisten ja vaikeasti työllistyvien näkökulmasta

Sata-komitea

- Hallitus käynnistänyt hallitusohjelman mukaisesti sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen kesällä 2007
- Uudistusta valmistellaan Sata-komiteassa
 - pj Markku Lehto ja vpj Martti Hetemäki, VM
 - edustettuina keskeiset hallinnonalat (STM, VM, TEM ja OPM), kuntasektori, työmarkkinaosapuolet ja kolmas sektori
 - komitean tukena 4 jaostoa (ansioturva, perusturva, rahoitus ja kannustavuus sekä hallinto)
 - rajaukset: työeläkkeet, tapaturmavakuutus ja palvelujärjestelmä
- Komitea raportoi työstänsä sosiaalipoliittiselle ministerityöryhmälle
- Työ valmistuu vuoden 2009 loppuun mennessä

- www.stm.fi/sata

SATA-komitean tehtävä esitys

- **Perusturvan uudistamisesta**
 - taso riittävä erilaisissa elämäntilanteissa aiheuttamatta tarvetta turvautua viimesijaiseen toimeentulotukeen
 - pienimpien eläketulojen varassa elävien tilanteen parantaminen
- **Työn, sosiaaliturvan, verotuksen ja asiakasmaksujen yhdistämisestä sosiaaliturvan työhön kannustavalla tavalla**
- **Ansioturvan (erityisesti työttömyysturvan) kehittämisestä aktiivivaihtoehtoja ja työurien pidentämistä tukevaksi**
- **Lainsäädännön, hallinnollisten prosessien ja menettelytapojen sekä etuuksien myöntämis- ja maksamiskäytäntöjen ”virtaviivaistamisesta”**
- **Rahoituksen kestävyuden varmistamisesta (myös pitkällä tähtäimellä)**
- **Sosiaalietuuksien verotuksesta ja asiakasmaksuista**
- **Hoitotukien, omaishoidon tuen ja kotitalousvähennyksen saumattomasta yhteensovittamisesta**

Uudistuksen tavoitteet

• Riittävyys

• Selkeys

• Kannustavuus

• Kestävyys

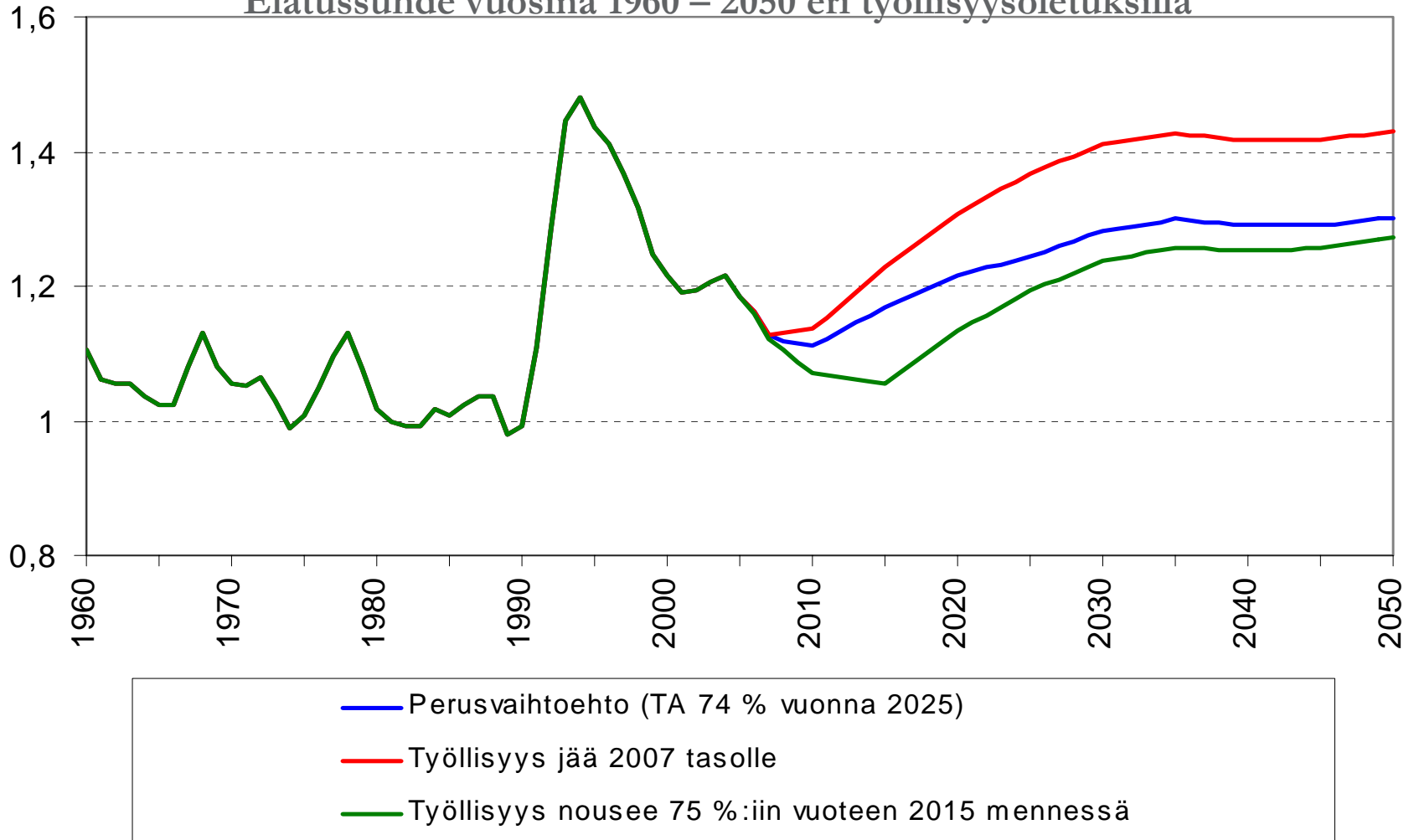
Elatussuhde avainasemassa

- Suomen kansa vanhenee, olipa talouden tila mikä tahansa
- Samanaikaisesti työvoiman määrän kasvu pysähtyy ja eläkeläisten ja hoidettavien määrä kasvaa
- Sosiaalimenoista syntyviä rahoitus-paineita voidaan lieventää menoja pienentämällä tai rahoituspohjaa vahvistamalla
- Kumpikin vaatimus toteutuu, jos onnistutaan estämään elatus-suhteen heikkeneminen

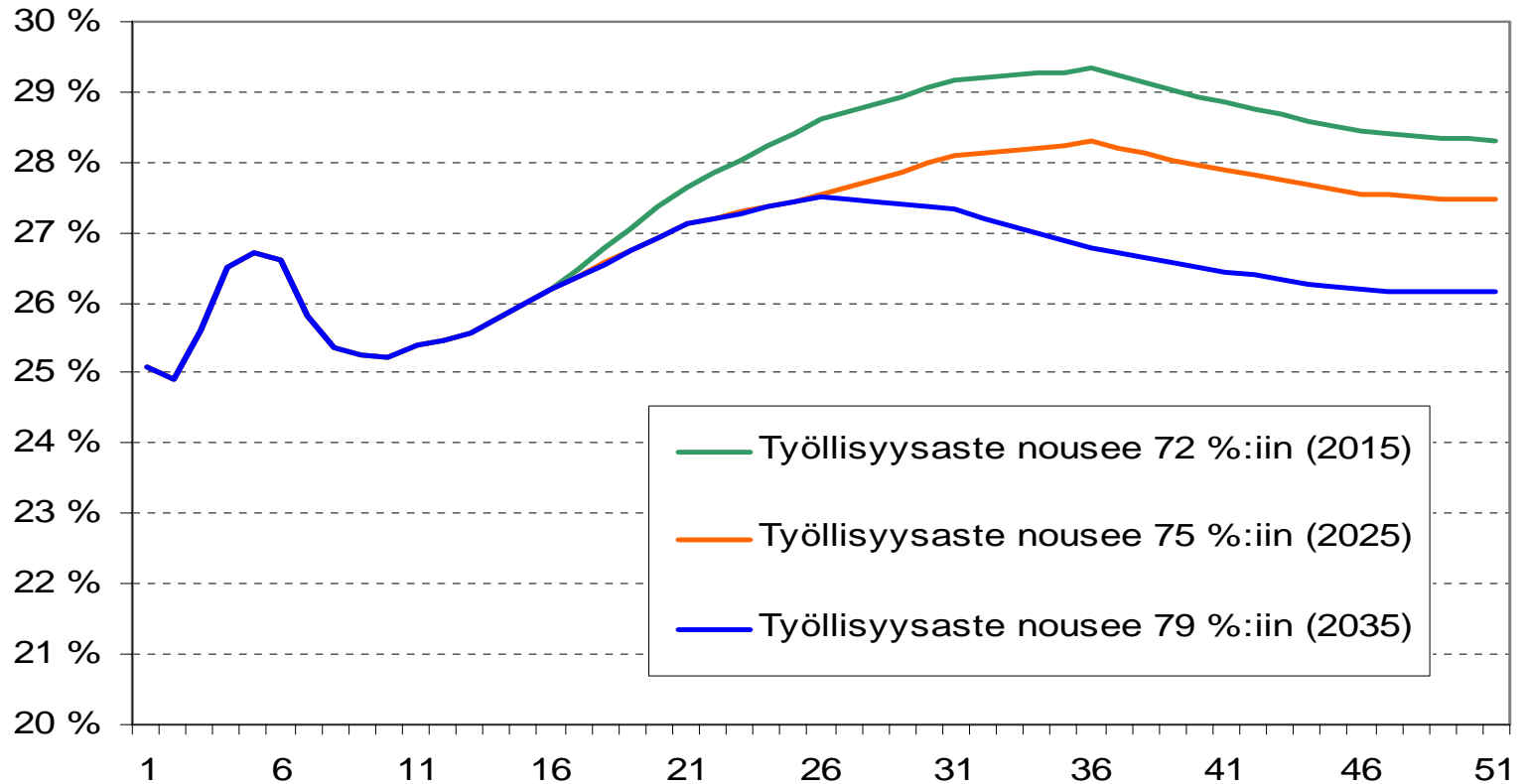
Sosiaaliturvan kestävän rahoituksen haaste

Elatussuhde vuosina 1960 – 2050 eri työllisyysoletuksilla

Sosiaalimenot eri työllisyyskehityksillä

%bkt:sta

Elatussuhde ja tulevaisuus

- Elatussuhteen säilyttäminen nykytasolla edellyttäisi noin 78 %:n työllisyysastetta
- Talouskasvun on oltava riittävä turvatakseen työvoiman kysynnän, mutta se ei pelkästään riitä
- Tällöin sosiaaliturvalla ja koulutuspolitiikalla myös keskeinen rooli:
 - työmarkkinoille pitäisi tulla nuorempana ja lähteä vanhempana,
 - työttömyys- ja sairausjaksot eivät saisi venyä pitkiksi,
 - lyhyidenkin työsuhteiden vastaanottaminen tulisi olla kannattavaa ja
 - työkyvyn erilaisuus tulisi ottaa tosiasiana huomioon

SATA-komitean satoa
- poimittua ja kypsymässä olevaa -

Sosiaaliturvauudistus mediassa

- Perusturvaan kaavaillaan jättikorotuksia
- Naisopiskelijoita patistetaan äideiksi
- Puolisojen tulojen vaikutus on poistumassa työmarkkinatuesta
- Valtio alkaa vuokraamaan ongelmatyöttömiä
- Työttömyysturvaa ollaan heikentämässä – SATA-komitea uudistamassa työttömyysturvaa kovalla kädellä
- Kaikille suomalaisille ehdotetaan 650 euron ”takuu-eläkettä”
- Osa toimeentulotuesta Kelalle – tuen uudeksi nimeksi ”tulotakuu”
- Köyhimmille enemmän elvytystä kuin taantuvalla taloudella
- Sata-komitea unohtanut palvelut
- Sata-komitea mullin mallin
- Sata-komitea sortui kompromisseihin
- Sata-työtä turha vähätellä
- Nollasummapeliä sosiaaliturvalla
- Sata-komitea ajautui sumuun
- Perusongelmien perusputsausta
- Sosiaaliturvan uudistamisesta tulossa pannukakku

Sosiaaliturvauudistuksen peruslinjaukset

- Peruslinjaukset julkistettiin 27.1.2009 (STM selvityksiä 2009:10)
- Kaikkiaan yli 50 linjausesitystä, jotka käsittelevät
 - selkeää ja riittävää perusturvaa (10)
 - aktiivivaihtoehtoja ja työurien pidentämistä tukeva sosiaaliturva (22)
 - sosiaaliturvan kannustavuutta (7)
 - perhepolitiikkaa (3)
 - hallinnon ja lainsäädännön selkeyttämistä (10)
 - rahoituksen kestävyyttä (2)
- Peruslinjausesitys yksimielinen ja ns. ”sosiaalitulo” otettu huomioon
 - käytännön toteutus edellyttää vielä lisäselvityksiä ja kustannuslaskentaa ja siinä on otettava huomioon julkisen talouden kestävyysasettamien rajoitteet
 - komitea ei ole ottanut kantaa linjausesitysten aikatauluun eikä tärkeysjärjestykseen
- Loppuraportissa arvioidaan ehdotusten riittävyys

Toteutettavaksi sovitut uudistukset

- Takuueläke pienimpien eläkkeiden varassa elävien toimeentulon turvaamiseksi otetaan käyttöön 3/2011
 - n. 100 €:n korotus täyteen kansaneläkkeeseen
- Vähimmäismääräisten etuuksien sitominen KEL-indeksiin (mm. sv-päiväraha, vanhempainetuudet, kuntoutusraha, lapsilisä ja kotihoidon tuki) maaliskuun alusta 2011
- Kuntoutuspsykoterapia Kelan järjestämisvelvollisuuden piiriin vuoden 2011 alusta
- Muutosturvan laajennetaan koskemaan lomautettuja ja pätkätyöläisiä heinäkuun alusta 2009 (HE 49/2009)

Toteutettavaksi sovitut uudistukset

Vuoden 2010 alusta toteutettavat uudistukset:

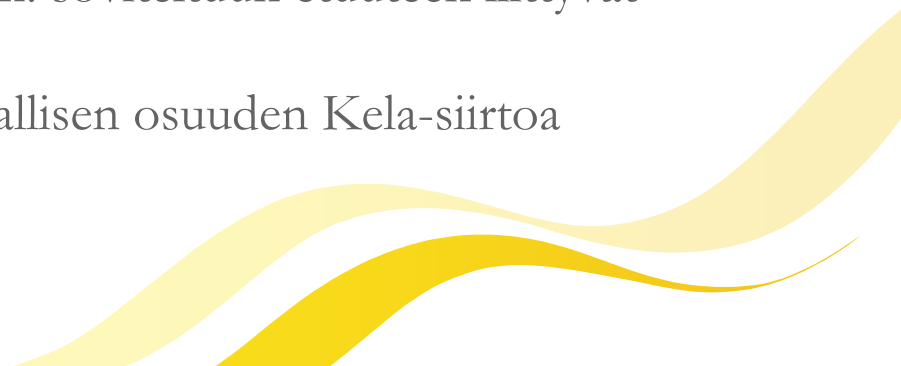
- Työssäoloehto 8 kuukauteen ja tarkastelujakso 28 kuukauteen
- Työttömyysturvan enimmäiskesto 500 päivää koulutustukipäivät sisältäen
- Ansiopäivärahan tasoa parannetaan eräiltä osin
- Ansio- ja perusturvan aktivointikorotus (max. 200 päivältä)
 - ansioturvan ja perusturvan kytkentä säilytetään
- Ikääntyneiden työllistämistakuun laajennus ja työttömyysputken ikärajan korotus vuodella
- Palkansaajamaksujen huomioon ottaminen etuuksia määriteltäessä pysyvästi (myös sairausvakuutusmaksu huomioidaan)
- Sovitellun päivärahan enimmäiskesto poistetaan
- Vuorotteluvapaa vakinaistetaan
- Työvoimapoliittinen koulutustuki ja omaehtoinen koulutuspäiväraha yhdistetään, 10-vuoden työhistoriavaatimus poistuu

Sata-komitean jatkovalmisteltavana olevia esityksiä

Perusturvaan ja kannustavuuteen liittyviä asioita

- Perusturvan rakenteen ja tason arviointi sekä menettelytapa perusturvan riittävyyden arvioimiseksi määräajoin (sosiaalinen kestävyys)
 - perusturvan tasoon voidaan vaikuttaa myös perustulovähennyksellä
- Yleisen asumistuen uudistaminen
 - yksinkertaistaminen ja yhteensovituksen parantaminen
 - arvioidaan mahdollisuus pitkällä aikavälillä siirtyä yhteen asumistukijärjestelmään
- Työmarkkinatuen tarveharkinnasta luopuminen puolison ja vanhempien tulojen osalta
 - selvitetään mahdollisuus siirtyä yhteen työttömyyden aikaiseen perusturvaetuuteen
- Perusturvan ja verotuksen määräytymisperusteiden yhteensovittaminen – työn vastaaminen kannattavaksi (esim. soviteltuun etuuteen liittyvät kehittämistarpeet)
- Selvitetään toimeentulotuen laskennallisen osuuden Kela-siirtoa
- Byrokratialoukut

Työkyvyn edistäminen, ylläpito ja palauttaminen

Työterveyshuollon kattava vastuu ja varhainen puuttuminen

- käyttöön toimintamalli, joka sisältäisi toimenpiteet työkyvyn edistämiseksi ja sairauspoissaolojen hallitsemiseksi ml. toimintatavat sairauden pitkittyessä, kuntoutukseen ohjaamisessa ja hoitavien tahojen keskinäisessä tiedonkulussa
- korvauskäytännöllä nopeutetaan toimintamallin leviämistä

Kuntoutuksen kehittämisen järjestelmälähtöisyydestä asiakaslähtöisyyteen

- kuntoutuksen oikea-aikaisuus ja viivytyksetön käynnistäminen (tarpeen tunnistaminen, suunnitelman laatiminen, toteutus ja siirtymät)
- kuntoutuksen vastuutahojen (Kela, työeläkeyhtiöt, työ- ja elinkeinohallinto ja kunta) työnjako ja vastuut
- selvennetään kuntoutuksen valintakriteereitä
- päihdekuntoutuksen kehittämistarpeet

Osatyökykyiset ja työllistymisen esteet

- Olemassa olevien järjestelmien toimivuus
 - sosiaaliturvaetuudet ja työvoimatuot
 - osa-aikatyömarkkinat (sosiaalityö)
- Valmistelussa olevat HE:t (osasairauspäiväraha ja tk-eläkkeen lepäämään jättämistä koskevat säännökset)
- Osakorvausten kehittäminen
 - selvitettävä esim. KEL osatyökyvyttömyyseläke
 - vammaistuen kehittäminen
- Sairauspäivärahan enimmäiskeston tarkistaminen
- Työnantajalle aiheutuvien riskien vähentäminen
 - tk-eläkkeiden maksuperustemuutokset 2009 alusta
- Avaako työpankit uusia mahdollisuuksia ?
- Kuntouttavan työtoiminnan kehittämistarpeet

Kuntoutuva työtoiminta

- Hallitusohjelma: velvoittavuuden ikäraja poistetaan ja toimintaa kehitetään ottamaan paremmin huomioon yksilölliset tarpeet
- Sata-komitea: Kehitetään osana sosiaaliturvan aktivointikokonaisuutta siten, että toiminta parhaalla mahdollisella tavalla mahdollistaisi siirtymät työelämään (vaiheittain)
 - toiminnan oikea-aikaisuus (arvioitava ns. aktivointiehdon kehittämistarpeita)
 - toimintaa hyödyntäminen henkilön työ- ja toimintakyvyn arvioimiseksi
 - työllistymistä suunniteltaessa selkeämmin huomioon henkilön jäljellä oleva työkyky
 - edellyttää moniammatillista yhteistyötä
 - kannustettava niin kuntia kuin toiminnan piirissä olevia
 - jos velvoittavuutta lisätään > toiminnan ulkopuolelle jäävien asema ?

Valtakunnallinen työpankkikokeilu

- Kokeilu käynnistynyt tammikuussa 2009
 - 7 toimijaa eri puolella Suomea (Oulu, Seinäjoki, Jyväskylä, Imatra, Mikkelä, Satakunta ja Vantaa)
 - lisäksi 7 toimijan yhteistyöverkosto (Rovaniemi, Kuopio, Kajaani, Joensuu, Somero, Helsinki ja Lahti)
- Mallinnetaan tapoja, joilla voitaisiin työllistää osatyökykyisiä ja pitkäaikaistyöttömiä ns. avoimille työmarkkinoille
 - sosiaali- ja terveyspalvelut että työvoimapalvelut kootaan yhdeksi kokonaisuudeksi (esim. kuntoutus ja koulutus)
 - työntekijät työsuhteessa työpankkiin, joka vuokraa (edelleen sijoittaa) työntekijöitä yrityksille ja yhteisöille
- Raportointi alustavista tuloksista syksyllä 2009
- Kokeilujohtajana Arne Kuusi, Edupoli

Hallinnon ja lainsäädännön selkeyttäminen

- Lainsäädännön rakenteen uudistaminen / selkeyttäminen
- Yhden asioinnin periaate
- Käsittelytakuu - käsittelyaika etuusasioiden ensikäsittelyyn
- Käsittelyprosessien yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen (mm. sähköiset palvelut, sähköinen palkkatodistus, palkkarekisteri, etuuden ennakkomaksu)
- Nopea ja laadukas muutoksenhakumenettely – ongelmana Somla
- Käsitteiden ja määräytymisperusteiden selkeyttäminen

